משום ר' ישמעאל. שני דברים אין ברשותו כו' (ס): **לא יהא אלא כרפשו.** המשליך זבלו ברה"ר מי לא מיחייב כי לא הפקירו ה"נ רפשו הוא דאזקיה שנתערבו המים והעפר ונעשה טיט ושלו הוא מדמוקי לה בטינוף כלים מכלל דלא אפקייה להא בור לא חייב בו כלים: **מי סברת דלא תמו מיא.** אלא נתכנסו ונעשו רפש: **כדתמו מיא.** ונבלעו קמייתי ואין כאן רפש: **ותרתי למה לי.** לאשמעינן במתניתין טינוף כלים והא תנינא לעיל [כמ.] נשברה כדו ברה"ר והותלך אחד במים ואוקמה רבינא) נמי בדלא הפקירן בטינוף כלים: **ותדא בימות הגשמים.** ואיצטריך לאשמעינן דאע"ג דברשות קעבדי אם הזיקו חייב לשלם: **כל אלו שאמרו.** חכמים מותרין לקלקל ברה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן לקלח שופכין שלהם ברה"ר כו'. ביב ליטור המקלח שופכין של מי תשמיש הבית לרה"ר: **בכותל רעוע.** דה"ל למנייע לאסוקי אדעתיה שכותל זה עומד לסותתו[ז]: **וחייב בעל הכותל.** דה"ל לאנגעיהו: **כדליו של חבירו.** כסוי בור של חבירו: **חייב בעל הבור.** כדאמרינן במנייע קורותיו דהיינו בור בכותל רעוע של חבירו וסתר זה את כותלו דחייב המנייע והכא נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שזה יטול את דליו: **פשיטא.** היא היא ומאי אשמעינן רבינא: **מהו דתימא.** לא דמי דהתם משום הכי ליכא למיוביה לבעל כותל דלא הוי ידע ליה למנייע דלודעיה שיבא ויטול קורותיו (ב) אבל בעל הדלי דידע לבעל הבור איבעי ליה לאודועיה שהוא טוטל את דליו אשמעינן רבינא דלאו היינו טעמא: **דגלא.** חידקל: **מתני' לזבלים.** שילקבו התבן והקש ועשיס זבל לזבל שדות וכרמים: **כל המקלקלין ברה"ר.** רבן שמעון בן גמליאל שמעיה לת"ק דלא קנים אלא שבאה אבל גופא לא כדקתני בברייתא בגמרא [ע"ב] ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דגוף נמי כל הקודם בו זכה. ליטעמא אחרינא כל המקלקלין ואפי' עושין ברשות: **גמ' כל שלשים יום.** דשאי להניחן שם: **שעל מנת כן בו'.** שלא יהו מקפידין על כך: **בור חנוכה פטור.** ג)פרק הכונס נאמן לדיר דקתני גמל שהיה טעון פשתן: **מאי לאו משום דברשות ב"ד.** הניח בחוץ משום פרסומי ניסא פטור: ה"ג **דתניא רבי יהודה אומר בור חנוכה פטור: מפני שהוא רשות מצוה.** כלומר משום רשות ב"ד דמצוה מיפטר אבל ברשות ב"ד דלאו מצוה חייב: **מותרין לקלקל.** כגון פותקין ביבותיהן וגורפין מערות:

תבנו

לא יהא אלא כרפשו. הא דלא דייק הכי לעיל (דף כמ.) בהותלק אחד במים משום דהתם לא מיירי כשנפכם בכוונה אבל הכא תנא השופך משמע שנפכם בכוונה שנעשין רפש וטיט ו"ל בריש קתני הותלקו משמע דלא עשו המים אלא החלקה אבל הכא קתני הוחזק משמע שבמים עצמן הוחזק: **בדתמו מיא.** פירוש בתמו מיא נמי מיירי ויתא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלאוקמי דוקא בלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו וא"ת ואי תמו מיא אתמא מפקר להו והוי בור ופטור בו הכלים וי"ל דלא תמו כל כך אלא יהא עדיין ראויין לשוס דבר ואי הוה גרס איפכא הוה ניחא מי סברת דתמו מיא ונכנסו בעפר ונעשה טיט לא דלא תמו מיא שהמים צלולים עדיין דמסתמא לא אפקיינהו: **וחייב** בעל הבותל. וא"ת כותל רעוע נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה אמא הנייעם שם כשהיתה ברייא וי"ל דמ"מ ראוי המנייע להתחייב כיון שפשע ואין צריך להעמיד ברעוע מעיקרו: **שלא** תעכב המחרישה. בירושלמי מפרש כדי שלא תעלה המחרישה: **אפילו** תימא רבי יהודה בו'. וא"ת והא מתני' קתני כל הקודם בהן זכה וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים יום זכה ותימה למאי דס"ד דמתניתין בשעת הוצאת זבלים תקשה ליה דרשב"ג אדרשב"ג דקתני במתני' דחייב לשלם ובהבית והעלייה (ב"מ דף קיח:) תנא דשב"ג אומר אף מתקן מלאכתו כל שלשים יום ודייק מינה בגמ' דס"ל כל מקום שנתנו חכמים רשות להניח והזיק פטור מלשלם ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דרשב"ג פליג את"ק וס"ל דאפילו הניח ברשות חייבין לשלם קשה אפי' לפי המסקנא ושמא אין הענינים שוין אע"ג דבשמעתין דהתם כיל להו בהדי הדדי:

מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא. תימה דלא משני הכי בהבית והעלייה (ב"מ קיח: ושם) דקתני המוליא זבלו לרה"ר המוליא מוליא והמוזבל מוזבל כו' ואם הזיק משלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני' דלא כר' יהודה וי"ל דהתם כי יעמיד מתני' נמי שלא בשעת הוצאת זבלים אתיא דלא כר' יהודה דהא שרי להוליא ע"מ לזבל לאלתר ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהזיק אלמא בדבר שיש לו רשות משלם מה שהזיק ולרבי יהודה משמע דלא משלם מדקאמר שעל מנת כן כו' ועוד מדלא קתני בהדיא ואם הזיק משלם מה שהזיק א"נ מתני' דהתם משמע ליה בשעת הוצאת זבלים מדקתני המוזבל מזבל ושפיר אית ליה רשות להניח שלשים יום והא דאמר המוזבל מזבל עלה טובה קמ"ל כלומר מזבל לאלתר שלא יצטרך לשלם:

תבנו

משום רבי ישמעאל בו' לא קשיא הא דידיה הא דרביה: **מתני'** [א]השופך מים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו [ב]המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים וגדר שנפל לרה"ר והוזקו בהן אחרים חייב בנזקן: **גמ'** אמר רב [ג]לא שנו אלא דנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו א"ל רב הונא לרב [ד]לא יהא אלא כרפשו מי סברת דלא תמו מיא בדתמו מיא ותרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא [ה]כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות ואע"פ שברשות אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את הקוץ [וכו']: א"ר יוחנן [ו]לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם (ח) לא מ"ט פטור אמר רב אחא בריה דרב איקא [ז]לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ת"ר [ח]המצניע קוצותיו וזכוכיותיו לתוך כותל של חבירו וא בעל כותל וסתר כותלו ונפל לרה"ר והזיקו חייב המצניע א"ר יוחנן [ט]לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא המצניע פטור וחייב בעל הכותל [י] אמר רבינא [יא]זאת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו וא בעל דלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא מהו דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל הכא דידע ליה הוה ליה לאודועיה קמ"ל ת"ר [יב]חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקים להן ג' טפחים כדי שלא יעבר המחרישה רב ששת [יג]שדי להו בנורא רבא [יד]שדי להו בדגלת אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין [טו]רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות: **מתני'** [טז]המוציא את תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו: **גמ'** לימא מתני' דלא כר' יהודה דתניא [יז]ר' יהודה אומר [יח]בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם הזיק משלם מה שהזיק [יט]והתנן רבי יהודה אומר בור חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום רשות בית דין לא משום רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר בור חנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה ת"ש [כ]כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא רב אשי אמר

תבנו

יהודה דגרסי' בסוף בבא מציעא. אמר אביי רשב"ג ור' יהודה ור' טרפון כולהו סבירא להו כל שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם ואלו הן שיטה ולית הלכ' כחד מיניהו ואסיק' לשמעתין שלא בשעת הוצאת זבלין ודברי הכל

ח) אולי ג"ל לאודועי דהאידנא אגא סתר כותלי טול קולין כו'.

מסורת הש"ס

א) [לעיל כט:], ב) [לעיל כמ.], ג) לעיל ו., ד) [תוספתא פ"ב], ה) ס"פ רבינא וכן הוא ברי"ף ובמהרש"ל, ו) לקמן פח: ב"מ קיח: [תוספ' ב"מ פי"א], ז) לקמן סב: [ועי"ש ואולי ברייתא הוא ול"ל והתניא ועי' ב"מ קיח:], ח) [לעיל כט:], ט) [לעיל כמ:], י) ס"פ ולגבי כותל ברייתא חייב בעל הכותל משום דבני למיסתר כותל ברי"ף, כ) לקמן סב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל מלמעלה פטור מ"מ פטור: (ב) רש"י ד"ה מהו דתימא וכו' וטול קולותיו. נ"ב ס"א ולגבי כותל ברי"ף חייב בעל הכותל משום דבני למיסתר כותל ברי"ף:

גליון הש"ם

גמ' אמר רבינא זאת אומרת. כעין זה לקמן דף לג ע"ב:

מוסף רש"י

המצניע את הקוץ ואת הזכוכית. ברה"ר (לעיל כט:). והגודר את גדרו בקוצים. שעשה גדר של קוצים, דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב (משלי כד) וגדר אבניו נהרסה (לעיל כט:). וגדר. אבנים, שנפל לרה"ר כו' (שם). אבל הוא עצמו. הוזק הוא עצמו (לעיל כח:). קרקע עולם. שאין לו בעלים (שם). כל אלו שאמרו. וקתני ואזיל להו אלו הפותקים ביבותיהם וגורפים מערותיהם, כלומר כל אלו שאמרו חכמים שיש להן רשות להשליך מקיזן לרה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן. פותחין ליערותיהן המקלחים שופכין, שופכין מאמליהן לרה"ר, וגורפין מערותיהן. ומשליכין זבליהן לרה"ר (לעיל ו.). בימות החמה אין להם רשות. מפני שהרחוב נלא הוא מקלקלו, ובימות הגשמים. שהרחובות מלולכות, יש להם רשות (שם). ואע"פ שברשות. ב"ד משליכין, אם הזיקו חייבים (שם). ההופך את הגלל. זבל המופקר ברה"ר והפכו ממקום למקום (לעיל כט:). חייב בנזקו. דקנייה בהגבהה וממנו הוא (שם). כל שלשים יום. שלשים יום דשאי להניחן שם (לקמן פא:) לו: משלשים לשלשים מחוך ולוכנו כדי שיהא ניכר יפה (ב"מ קיח:). בור חנוכה פטור. מנוי שברכות פרסום ניסא הניחה שם (שבת כא:). גבי הנים מנוי גרו מכחון ומעבר גמל טעון פשתן ולקה בגר והדליק את הבילה (ב"מ קיח:). מאי לאו משום רשות ב"ד. אלמא כל מידי דיהבי ליה רבנן רשותא אם הזיק פטור (שם). כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים. כל אותן מקין שנתנו חכמים עליהם רשות ואמרו מותרין לקלקל ברה"ר ולהשליכן לשם, כגון הוצאת זבלים לר' יהודה וכגון פותקין ביבותיהם וגורפין מערותיהן בימות הגשמים, דברשות קא עבדי (שם).

כז א מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הל' יב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' מיב סעיף ה:

כח ב מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מטו סעיף א:

כט ג מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות וכמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מיב סעיף ה ולא כרב ועי"ש:

ל ד ה מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מטו סעיף א:

לא ו ז מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ג:

לב ח מיי' שם פי"ב הלכה ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' מי סעיף כט:

לג ט י כ מיי' שם פי"ב הלכה כב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מטו סעיף ג:

לד ל מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מיד סעיף א:

לה מ נ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

(פיסקא) [מתני'] המצניע את הקוץ כו'. אוקימנא במפריח אבל בצמצם פטור כו': ת"ר המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כותל של חבירו ובא בעל הכותל וסתרו חייב המצניע אמר ר' יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא פטור וחייב בעל הכותל דייק רבינא מינה כשם שהמצניע קוציו בכותל חבירו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונגלו הקוצים והזיקו חייב המצניע כך המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל הדלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא היא היא מהו דתימא בכותל מאי טעמא פטור דלא הוה ידע ליה לבעל הקוץ לאודועי ט) הא גונא סתר כותלי טול קוציך והצניעם אבל גבי דלי דידע ליה לבעל הבור איבעי לאודועי קמ"ל דכיון דשקיל דידיה לא חייש לבירא דחבריה: ת"ר חסידים הראשונים היו כו' רב ששת שדי להו לקוצין וכיוצא בהן לנורא וקלי להו. מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין. (דת"ר חסידין הראשונין כו') פי' החפץ להיות חסיד יקיים מילי דנזקין אפי' לרשות הרבים. רבינא אמר מילי דאבות מסכת אבות משה קיבל וגו' ואמרי לה מילי דברכות כדאמרי' אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו: **מתני'** המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים והוזק בהן אחר חייב כו' לימא מתני' דלא כר' יהודה ושקלי וטרו ואסיק ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ור' יהודה פוטר. ולית הלכתא כר'

תבנו וקשו תנן משום דמשרקי. והא דמחייב מתני' בגלים לא"ג דלא שריק היינו משום דלית ביה שבחא ולא התירו להוליא בחנם: **דבר** שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו. מכאן יש להוכיח דל"ג כל הקודם בהן זכה גבי מלגיע קון וזכוכית וגדר שנפלה לרה"ר דהתם ליכא שבחא: **שטר** שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית. נראה לר"י סר"מ קונם להפסיד המוב לגמרי אפי' בהולאה ועדות אחרת כדמשמע ליצחק דאין גובה לא את הקרן ולא את הרבית דמשמע דאין גובה כלל וכן משמע מדמדמי לקנסו גופו משום שבחו שמפסיד גוף הממון ואין להקשות דבפרק איזהו נשך (נ"מ דף עב. וסס"ב) מדמי הך דהכא דשטר שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמין ומוקי התם דשטרי חוב כר"מ והיכי מדמי דהכא מפסיד גוף הממון והתם אינו מפסיד אלא השטר דמה שאין מפסיד שם אלא השטר לפי שלא היה עבירה בגוף הממון אלא בשטר אבל ברבית יש עבירה דהלוהה ברבית אפי' בלא שטר אע"ג דאמרינן דמשעת כתיבה עבד ליה שומא בלא שטר נמי איכא איסורא בהלוהה הקשה ריב"א אם יפסיד כל חובו לגמרי מצינו הלוה חוטא נשכר ואור"י דאין זה קושיא כי הלוה שמרויח קנסו בגוף מחמת השבח ומתוך כך יזכר אבל הלוה אין לנו במה לקנוס שמחילתו על מנת לפרוע הוא לוה: **וחכמים** אומרים גובה את הקרן כו'. משמע שגובה ע"פ השטר אפי' ממשעבדי וקשה לר"י למה השטר כשר כיון שהעדים עוברים על לא תשימון אע"ג דאינם עדי חתם דאין מרוחין כלום הא קי"ל כאביי (סנהדרין דף מ.) דמי שאוכל נבלות להכעיס פטור והא דלא תני לה זה בורר (שם כד:) ה"ל לא תני לה אלא בכלל מלוה אינה כדמשמע התם בגמרא גבי מלוה ברבית מלוה הבאה ברבית ואין לומר דמיירי באין ניכר הרבית בשטר אלא כתוב שתמא פלוני חייב לפלוני מנה וסברו העדים שהכל קרן ואח"כ נודע שהוא רבית דבפרק איזהו נשך (נ"מ דף עב. וסס"ב) מתרץ ר' יוחנן עלה דהכא דשטרי חוב המוקדמין פטורין אפילו אינא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ואי אין ניכר בשטר שיש בו רבית נמי לגזור שמא יגבה רבית במקום קרן ואין לומר שלכך הן כשרים שלא עשו שומא כיון שניכר מתוך השטר הרבית לא יבא לגבות הרבית על ידי שטר זה והא דתנן באיזהו נשך (שם עה:) שהעדים עוברים בלא תעשה היינו כגון שאין ניכר הרבית מתוך השטר דהא אמרי' בשמעתין דמשעת כתיבה עבד ליה שומא א"כ בשטר זה עוברים בלא תעשה וי"ל דלא תשימון עליו נשך לאינשי במלוה ולוה וערב משמע להו ולהכי לא מפסלי בהכי כדאמרינן (שם דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו א"נ כגון שיש עדים שהם אנוסין מחמת נפשות וכן נ"ל בשטרי חוב המוקדמים דיש מעמידין אותה כר"מ אבל לרבנן כשרים ואפי' רבי מאיר אין פוסל אלא מטעם קנס ואמאי הלא עדים פסולים הם שחתמו על שטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסים מחמת נפשות א"נ כגון שאמרו טעינו בשנת המלך ואומר ר"י דהלכה כרבנן אע"ג דקי"ל (כתובות דף ס:) כר' מאיר בגזירותיו ולא בקנסותיו וכן פסקו הלכות גדולות כרבנן דר"מ מטעם זה במעובדת תביבו ומינקת תביבו (יבמות לו:): [עי' תוספות זבחים קד. ד"ה א"ר עקיבא]: **דמשעת** כתיבה עבד ליה שומא. תימה לרבינו יצחק מה שומא יש כאן ומה מזקת עדותן לזה והלא לא יגבו ב"ד הרבית ע"י שטר זה כיון שניכר בתוכו רבית: **לימא** כהני תנאי כו'. מכאן יש להוכיח דל"ג במתני' במילתיה דרשב"ג כל הקודם בהן זכה דאי גרסינן ליה הוה ליה לאתויי (ג) דעל כרחך רשב"ג אגופן נמי קנים דאי אתא פליג אתנא קמא וי"ל דהוי מצי לאתויי דכולה רשב"ג היא וה"ק שהיה רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' א"נ ס"ד דוקא אתנהו וקשו דאיכא שבחא טובא אבל שאר דברים לא ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דכל המקלקלין שרין אפי' ליתם בהו אלא שבחא פורתא:

והדר קאמר דאסורין משום גזל. ולא בעי למימר דאסורין משום גזל לאותו שקדם וזכה ורשב"ג קאמר דמותרין דאין סברא דליפלגו בהכי: **לזעירי** ודאי תנאי היא. דאין סברא לומר דפליגי בהלכה ומורין כן לענין שבחא דפשיטא דלכולי עלמא מורין: וקתני

תבנו וקשו תנן. דמחייב דעדיין לא נעשו זבל וקשים הם ומחליקין בהן וכי קאמר רבי יהודה בזבל קאמר דמוליא אדם זבלו שאינו נוח להחליק כל כך: **משרקי.** מחליקין: **בשבחן.** במה (ה) שהשביחן ברה"ר: **ואילו כל הקודם זכה לא קתני.** משום דגלל זהו רעי ואינו משביח ברה"ר דמושבח ועומד הוא וקשה לרב: **והא קתני עלה.** בברייתא אסורים משום גזל: **אכולה מתניתין קאי.** הא אסורין משום גזל ואפילו אתנן וקש הלכך הכי קאמר דלאחר שקדם וזכה בהם אחר אסור לגזלן הימנו: **מדקא איירינן גלל.** עליה דרב מכלל דאיהו סבר לאלתר קנסינן דאי לבתר דאייתי שבחא מאי רומיא דגלל הא (ג) לאו שבח בגלל: **כי איירינן גלל מקמי דשני רב נחמן.** דהוה סבירא לן דאע"ג דאין סופו להשביח קנים רב וכ"ש דבדבר שסופו להשביח קנים לאלתר: **לבתר דשני מי איכא למימר** [גלל] **כלל.** והשתא דקים לן דטעמא דקנסא משום שבח הוא מיבעיא אי לאלתר קנים או כי מייתי שבח: **שיש בו רבית.** שכתוב בו שלוה ברבית: **קא מזקא.** עתיד להזיק: **עביד ליה שומא.** שם עליו נשך ועבר בלא תשימון (שמות כב): **לזעירי ודאי תנאי היא.** דליכא למימר דכ"ע לא קנסו דהא רבן שמעון קנים: **כהלכה ואין מורין כן קמיפלגי.** תנא קמא סבר הלכה דקנסו גופן ואין מורין כן והכי קאמר [הלכה] כל הקודם בהן זכה ואפי' גופן דיעבד ואי אמי מריש לקמן לאימלוכי אמרינן ליה אסורין משום גזל: **אפקר חושלי.** שעורין קלופין שעטה אים אחד ברה"ר כדי שיתייבשו והפקירן רב הונא והורה שהקודם בהן זכה: סליקוסתא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בשבחן במה שהשביחו: (ב) שם ד"ה מדקא איירינן וכו' הא לא שבח גלל: (ג) תוס' ד"ה לימא וכו' הוה ליה לאתויי למתני' דע"כ רשב"ג:

גליון הש"ם

גמ' **אמר** רבינ"י גלל קרמית. תמוה לי לפ"ד דלא אתאלק בכך הו"ל למפרך ממתני' דלעיל דף יט ע"ב אלא מתוך הרחבה משלמת מה שהגיה הא הפירות נעשו הפקר ולכ' הקודם בהן זכה. ועי' לעיל כא ע"א תוס' ד"ה דרב סבר ולע"ג:

מוסף רש"י

שטר שכתוב בו רבית. שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני (ב"מ עב.).

רבינו חננאל (המשך)

דאמר הלכה ומורין כן רב הונא אמר הלכה אבל אין מורין כן ואם התרו בהן דברי הכל הלכה ומורין להן כל הקודם בהן זכה כרב הונא דאפקר חושלא וכרב אדא דאפקר

ה) מדברי רבינו אלו נראה שלא היה גורס בגמ' אכולה מתני' לאותו שקדם וזכה אלא' אמר הלכה אבל אין מורין כן ואם חולקת על המשנה בלל וע"ע.

ג) נראה דל"ל ותרוייהו משמיה דרב הלכה ומיהו רב הונא אמר הלכה אבל אין מורין כן וכ' אלא סבר הלכה ומורין כן ואם התרו בהן וכו'.

ה) ב"מ עב. ב"ב לד:, ב) [ד"ה שטר], ג) ד"ה שטר,

רבינו חננאל

אמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שחייב משום דמשרקי פי' שרגלי בני אדם מחליקין בהן לפיכך חייב לדברי הכל: וכל הקודם בהן זכה. אמר רב זכה בין בגופן בין בשבחן קנסו גופן אטו שבחן והני מילי כדבר שיש בו שבח דעירי אמר בשבחן זכה. לא קנסו גופן משום שבחן. פי' סבר רב זה שהוציא התבן לרשות הרבים לישוף ברגלי בני אדם ולהשביח ולהיעשות זבל קנסוה אפילו בעיקר וכל הקודם זכה בכל ורמינן גלל דמתני' דלא קתני כל הקודם זכה. ופריק תנא רישא בתבן וקש כל הקודם זכה והוא הדין לגלל. והתני אסור משום גזל. ופריק אכולהו בין בתבן בין בגלל קתני בברייתא אסורין משום גזל. [ה] כלומר הברייתא חולקת על המשנה ואמרי' והא לא תני הכי ובהדיא תני בברייתא בתבן וקש מותרין משום גזל. ובגלל אסורין משום גזל ופירק רב נחמן בר יצחק דבר שיש בו שבח כגון התבן שהשביח כי נעשה גלל וכיוצא בו קנסו גופן משום שבחן דבר שאין בו שבח כגון גלל לא קנסו ומיבעיא לן רב דאמר קנסו גופן משום שבחן לאלתר קנים בעת שהוציאו מיד הקודם בו זכה או אם נשאר ברשות הרבים זמן ניכר והשביח אחר כן הקודם בו זכה בגופו וכל שכן בשבחו דקנסינן ליה משום דקלקל ברשות הרבים ואתינן למיפשטה מדאיירינן גלל דלית ליה שבחא ש"מ דמיד קנסוה ודחי' לה ואתינן לאוקמא להא דרב וזעירי כתנאי דתנן שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה כו' רב כר' מאיר וזעירי כחכמים ודחו ואמרי כל חד אמר אנא לדברי הכל אמרי כו' וקי"ל כרב דכל דבר שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו מיהו כי קנסינן ליה מיד קנסינן ליה או לכי מייתי שבחא קנסינן ליה איבעיא להו ולא איפשיטא וסוגייא דשמעתא כרב ריהטא. ותוב הא אמר רב הונא ורב אדא ותרוייהו משמיה דרב הלכה כ) מיהו הורה ואפקר חושלא כשמעתיה

סליקוסתא. פסולת עילורי תמרים שעשו מהן שכר. ל"א שמרי שכר תמרים ומגגדין אותן כעין יין קרוש ומאכילן לחמורים: **כשמעתיה.** דאמר הלכה ומורין כן: **מותרין הוו.** שהתרו כמה פעמים בנעלים: **שהיה לו לעמוד.** כלומר בהכי מתוקמא מתניתין שאשה בנפילתו כדי עמידה ולא עמד: **לכתף.** לתקן הקורה על כתיפו כדרך נושאי משאוי: **לפוש.** דמשונה הוא ואין דה"ר עשויה לכך: **והזגגין.** מוכרי כלי זכוכית: **ואם מחמת ראשון נפלו כולן.** לקמן מפרש: ה"ג

סליקוסתא בשלמא רב אדא בר אהבה כשמעתיה אלא רב הונא לימא הדר ביה [א]הנהו מותרין הוו: **מתני'** [ב]שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון הראשון חייב בנזקי שני: **גמ'** אמר רבי יוחנן לא תימא מתני' ר' מאיר היא דאמר [ג]נתקל פושע הוא וחייב אלא אפילו לרבנן דאמרי אנוס הוא ופטור הכא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד רב נחמן בר יצחק אמר אפי' [ד]היה לו לעמוד לא תימא דאמר נתקל פושע הוא ומשום הכי חייב אלא אפילו רבנן דאמרי נתקל אנוס הוא הכא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד ור' נחמן בר יצחק אמר אפי' נשבר ואינו יכול לעמוד חייב שהיה לו להזהיר לבאין אחריו. ר' יוחנן אמר כיון שנשבר ואינו יכול לעמוד טרוד הוא להזהיר. תנן היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון כו' וקתני חייב דהוה ליה להזהיר ולא הזהיר מאי לאו כשעמד לכתף לתקן המשאוי על כתיפו ואע"פ שהוא טרוד אמרי' היה לו להזהיר קשיא על ר' יוחנן ופריק כשעמד לנוח שאינו טרוד ואע"פ שעמד לפוש כי אמר לבעל החבית עמוד פטור: ת"ש הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל כו' ופריק ר' יוחנן בהא נמי אע"פ שהיה להם לעמוד ולא עמדו כי הזהירו זה את זה פטורין ודברים פשוטין הן: אמר רבא נתקל ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו ממה נפשך אי נתקל פושע הוא שני נמי ליחייב אי נתקל לאו פושע הוא אפילו ראשון נמי ליפטר ראשון

וקתני חייב. שהוה לו להזהיר אע"ג דטריד לכתף היה לו להזהיר ול"ת ומנליה דמשום שהיה לו להזהיר חייב דלמא משום דמוקמינן לקמן דרמי כשלדא וחייב משום דלא ה"ל למירמייה כשלדא וי"ל דכשלדא נמי דרכו כשמכתף ול"ת מי אורחיה אמאי הוה ליה להזהיר הא לקמן מוכח דאי לא רמי כשלדא פטור דאיצטי ליה לנעל חבית לאסוקי מדעתיה שמא יעמוד בעל קורה וא"כ אפי' כשלדא נמי ליפטר הכא דאיצטי ליה לנעל חבית לאסוקי מדעתיה שמא יעמוד כשלדא כיון דדרך המכתפין בכך וי"ל כיון דלפעמים מכתף ואין מניח כשלדא לא איצטי ליה לאזדהורי ול"ת כי מוקי לה נמי כשעמד לפוש אמאי חייב הא כיון דאיצטי ליה לאזדהורי במכתף בעומד לפוש נמי איצטי ליה לאזדהורי דמנא ידע אם עומד לכתף או לפוש ופושע הוא וי"ל דמינכר שפיר אם עומד לפוש או לכתף הלכך כשעומד לפוש אין לאחרון ליזהר משלדא דלאו אורחיה כשלדא כשעומד לפוש הלכך ההוא דעמד פושע הוא אם לא יזהיר אבל כשעמד לכתף אורחיה הוא להניח כשלדא ואין לו להזהיר: **אמר** רבא ראשון חייב בנזקי שני. לשון שני פי' בקונטרס מפי המורה וכן נראה לר"י עיקר והכי פירושו דראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דראשון ובנזקי גופו מחייב אף על ממונו דשני דהוי אדם המזיק ובנזקי ממונו מחייב אנזקי גופו דשני ולא על ממונו דקדירות הראשונות הוי בור ולא מחייב אכלים כדמפרש דראשון ודאי פושע הוא ולפיכך חייב על נזק שממונו עושה אבל שני לא פשע בשלישי כל כך ומ"מ כשגוף השני הזיק אפי' בממון השלישי חייב דהיה לו לעמוד ולא עמד אבל כשהזיק ממונו של שני אפילו גופו של שלישי פטור דאמר ליה אי בירא ולאו אנא כריתיה דה"ל מפקיר נזקיו דאינו מיתיבי כולן פטורין על נזקי ממונן אפילו ראשון אם הזיק ממונו אפילו את גוף השני ולא מצי אומקמה דברייתא כרבנן דאמרי נתקל אונס הוא דהוי ראשון נמי מפקיר נזקיו דאמר נפילת אונס ורבא כר"מ דאמר נתקל פושע הוא דקי"ל דברייתא ורבא לפרש הברייתא דקדרין וזגגין קאתו להכי ליכא למימר דפליגי ודקונטר' פירש דרבא ס"ל דבין לר"מ ובין לרבנן נתקל פושע הוא ולא פליגי אלא במפקיר נזקיו אבל מכל מקום ה"ל לאוקמי ברייתא כרבנן דאית להו מפקיר נזקיו פטור ועוד דבהאומנים (ב"מ דף פב: וסס"ד) משמע דליכא מאן דפליג אמאי דאוקימנא לעיל פלוגתא דנתקל פושע דקאמר התם וקי"ל דנתקל פושע פליגי ומשני אלא אמר רבא דראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דשני והוא דהזיק בגופו אע"ג דאנוס מדפטר בברייתא כשהזיק דראשון בממונו מ"מ חייב על שהיה לו לעמוד או להזהיר ולא עמד והזהיר אבל שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו של שלישי ולא אממונו דגוף השני הוי בור משום דאנוס יותר מן הראשון ולכך מטעם שהיה לו לעמוד לא הוי אלא בור וראשון שאין אנוס כל כך אע"ג דבאונס זה מפטר אדם המזיק כדמשמע בהאומנים כיון שהיה לו לעמוד ולא עמד חשיב ליה אדם המזיק אע"פ שזה דוחק אין לאוקמי כיון דלא קאי מסקנא הכי א"נ י"ל דרבא סבירא ליה בנתקל פושע כר"מ ולכך הראשון הוי אדם המזיק ולא בור מ"מ פטר ליה בברייתא אנזקי ממונו משום דסבר מפקיר נזקיו פטור אפילו אחר נפילת פשיעה אע"ג דרבא סבר כר"מ בהא לא סבר כר"מ ופריך הניחא לשמואל אלא לרב אמאי חשיב ליה להאי שני בור תרגמה רב אדא בר אהבה בשמעתיה הדר ביה ורבא ליישב הברייתא לגירסא קמא דרבא וכולן חייבין על נזקי גופו שגופו הזיק את ממונו ופטורין על נזקי ממונו שממון הזיק את הממון ואע"ג דנתקל פושע הוא מ"מ הוי ממונו בור ופטור על כלי שני אבל כשהזיק ממונו את הגוף הראשון חייב והשני פטור וגרס בריש האי בירא ולאו אנא כריתיה ובאלא אמר רבא גרסינן ה"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים ולשון ראשון פ"ה והיא גירסת ר"ח אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דשני כשהוזקו בגופו של ראשון כדמפרש דראשון ודאי פושע הוא לר"מ דמנפשיה נפיל והוי אדם המזיק ולרבנן משום דסבר מפקיר נזקיו אפילו אחר נפילת פשיעה אע"ג דרבא סבר כר"מ דאגופו של שלישי מחייב דהיה לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור דה"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים ופריך ראשון נמי נחשב גופו בור ויפטר על ממון השני ומשני ראשון מנפשיה נפיל וה"ל פושע לר"מ ולרבנן משום דה"ל להזהיר לרב נחמן ולרבי יוחנן היה לו לעמוד אע"ג דלרבנן שניהם אנוסין מ"מ הראשון שאין אנוס כ"כ הוי אדם המזיק מטעם שהיה לו לעמוד או להזהיר והשני שהוא אנוס יותר אין נחשב מטעם זה כ"א בור ולפי זה הו"מ למפרך השתא הניחא לשמואל (ה) דלאמרינן לקמן מיתיבי כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן של נזקין ותחזר בו רבא מתוך קושיא זו ותימה לישני דגופו וממונו אמזיקין קאי וחייבין אנזקי גופו דראשון מטעם אדם המזיק וגופו של שני משום בור ופטור אנזקי שממונו הזיק כרבנן דאמרי נתקל ולאו פושע הוא והוי מפקיר נזקיו ולאמר נפילת אונס אלא אמר רבא דראשון חייב בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דראשון אם הזיק בגוף השני אם נחשב בור דהתנן אם עמד בעל קורה חייב בחבית של חבירו אלמא חשיב אדם

מסורת הש"ס

(א) [לעיל כט:], (ב) עיין בחדושי הרשב"א, (ג) [ד"ה וסכר],

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה אמר רבא וכו' דלאמרינן לקמן. נ"ב נ"ל כדפריך:

מוסף רש"י

סליקוסתא. עצב שהוא נאה למראה ולהרית. (שבת כ:).

רבינו חננאל

סליקוסתא: **מתני'** שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון כו' אמר ר' יוחנן לא תימא מתני' ר' מאיר היא דאמר נתקל פושע הוא ומשום הכי חייב אלא אפילו רבנן דאמרי נתקל אנוס הוא הכא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד ור' נחמן בר יצחק אמר אפי' נשבר ואינו יכול לעמוד חייב שהיה לו להזהיר לבאין אחריו. ר' יוחנן אמר כיון שנשבר ואינו יכול לעמוד טרוד הוא להזהיר. תנן היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון כו' וקתני חייב דהוה ליה להזהיר ולא הזהיר מאי לאו כשעמד לכתף לתקן המשאוי על כתיפו ואע"פ שהוא טרוד אמרי' היה לו להזהיר קשיא על ר' יוחנן ופריק כשעמד לנוח שאינו טרוד ואע"פ שעמד לפוש כי אמר לבעל החבית עמוד פטור: ת"ש הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל כו' ופריק ר' יוחנן בהא נמי אע"פ שהיה להם לעמוד ולא עמדו כי הזהירו זה את זה פטורין ודברים פשוטין הן: אמר רבא נתקל ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו.

עין משפט נר מצוה

מא א טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף ה בהג"ה: **מב** ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיג סעיף ה: **מג** ג ש"ע שם בהג"ה: **מד** ד ה ו מיי' פי"ו שם הלכה ח מוגל ומזיק הלכה ח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעט סעיף ב: **מה** ז מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה י ועיין במ"מ וכל"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיג סעיף ב: **מו** ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג: **מז** ט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב: